

Opinnäytetyössä selvitettiin korkeakouluopiskelijoiden lukemisen apuvälineiden käyttöä

28.4.2025

Laura Eskolan hiljattain valmistuneessa opinnäytetyössä selvitettiin, miten ammattikorkeakouluopiskelijat käyttävät lukemisen apuvälineitä: käyttävätkö he niitä ylipäätänsä, ja vaihtuuko käytettävä apuväline sen mukaan, mikä lukemisen haaste on kyseessä?

Opinnäytetyö oli toimeksianto Saavutettavuuskirjasto Celialta, joka on kaikkia lukemisesteisiä Suomessa palveleva valtion rahoittama erikoiskirjasto (Saavutettavuuskirjasto Celia, i.a-b). Opiskelija voidaan rekisteröidä Celian asiakkaaksi oman korkeakoulun kirjastossa, jos hänellä ei ennestään ole Celian asiakkuutta. Celian asiakkaat voivat ilmaiseksi saada käyttöönsä esimerkiksi opintoihinsa liittyvää kirjallisuutta äänikirjaformaatissa.

Saavutettavuuskirjasto Celian tavoitteena oli opinnäyteyhteistyön avulla oppia tuntemaan paremmin korkeakouluopiskelijoiden tarpeita ja kehittää heille suunnattuja palveluja. Celiassa oli aikaisemmin, vuonna 2023, selvitetty perusasteen opettajien ja oppilaiden kokemuksia lukemisen apuvälineistä (Kivijärvi, 2023, s. 3) ja Laura Eskolan opinnäytetyö oli luonteva jatko Kivijärven selvitykselle.

Saavutettavuuskirjasto Celian palveluja

käytetään vähän

Opinnäytetyössä selvitettiin kahden ammattikorkeakoulun opiskelijoiden mielipiteitä lukemisesta ja lukemisen apuvälineistä Webropolissa toteutetun kyselyn avulla. Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoille jaetun verkkokyselyn vastaajamääräksi tuli lopulta 73 vastaajaa. Heistä suurin osa oli ensimmäisen tai toisen vuoden alemman amk-tutkinnon opiskelijoita, mutta muutamia YAMK-opiskelijoita osallistui myös kyselyyn.

Opiskelijoilta tiedusteltiin kyselyssä ovatko he Celian asiakkaita. Saavutettavuuskirjasto Celian asiakkaiden osuus vastaajista oli vain 16 %, vaikka kysely kohdistettiin nimenomaan heille, jotka kokevat, että heillä on haasteita lukemisessa. Vaikuttaa siltä, etteivät opiskelijat löydä tarpeeksi hyvin Celia-kirjaston palveluiden pariin.

Lukemisen vaikeus hidastaa opintoja

Reilu kolme neljästä opiskelijasta kertoi lukemisen vaikeuden vaikuttavan heidän opintoihinsa. Merkittävimmin opiskelijoiden mukaan vaikeudet hidastavat opintojen suorittamista. Luettavan ymmärtämiseen menee enemmän aikaa, minkä lisäksi jo aiemmin luettua täytyy lukea monta kertaa uudelleen. Luetun väärin ymmärtäminen voi johtaa virheisiin tehtävissä ja tenteissä, tai annettu aika ei riitä tehtävien suorittamiseen. Opiskelijat kertoivat myös vaikeudesta keskittyä ja motivoitua. Lisäksi elektronisen tekstin lukeminen väsyttää monia.

Opiskelijoilta kysyttiin, että mikä auttaa heitä silloin, kun lukeminen on vaikeaa. Monet opiskelijat olivat jo löytäneet itselleen sopivia tekniikoita, kuten lukemisen tauottamisen, oikean lukutekniikan tai rauhallisen paikan valinnan. Lisäksi 28 % opiskelijoista mainitsi nimenomaan jonkin lukemisen apuvälineen auttavan heitä ja luettavan saaminen kuunneltavassa muodossa mainittiin eniten.

Monella opiskelijalla oli siis jo joitain opiskelussa auttavia tekniikoita tai apuvälineitä, mutta peräti 10 % vastaajista kertoi, ettei mikään auta. He eivät ole löytäneet itselleen sopivia tekniikoita, tai kokeillut keinot ovat auttaneet vain vähän.

Opiskelijoille mieluisin lukemisen formaatti

Opiskelijat saivat kyselyssä määritellä, missä formaatissa he lukevat eniten sekä ottaa kantaa siihen, mikä on heille mieluisin ja epämieluisin lukemisen formaatti. Suurin osa heistä ilmoitti odotetusti, että he lukevat suurimman osan opintoihinsa liittyvästä materiaalista elektronisesti. Opiskelijat siis lukevat tällä hetkellä paljon elektronista tekstiä, mutta jos he saisivat valita, lähes kukaan ei valitsisi sitä mieluisimmaksi tavaksi lukea.

Kun kysyttiin kaikkein mieluisinta tapaa lukea, useimmat opiskelijat valitsivat vaihtoehdon, että he haluaisivat lukea ja kuunnella tekstiä samanaikaisesti, tai sitten he lukisivat tekstiä vain paperilta. Tarkkaa kirjaformaattia kysyttäessä reilu puolet opiskelijoista valitsi paperisen kirjan ja noin neljäsosa valitsi e-kirjan ja äänikirjan yhdistelmäkirjan. Tällaiset yhdistelmäkirjat ovat vielä melko harvinaisia. Celia tuottaa DaisyTrio-kirjoja, jotka

yhdistävät tekstiä, ääntä ja kuvaa (Saavutettavuuskirjasto Celia, i.a-a). DaisyTrio-kirjaa voi samanaikaisesti kuunnella ja seurata tekstiä tietokoneen, tabletin tai puhelimen näytöltä.

Myös uudehko Thorium Reader, joka julkaistiin vuonna 2019 (Orme & Kerscher, 2019) ottaa saavutettavuuden huomioon tarjoamalla sisäänrakennetun teksti puheeksi -ohjelman, jonka avulla käyttäjän on mahdollista kuunnella EPUB-muotoista e-kirjaa samaan aikaan, kun teksti on näytöllä. Thorium Reader tarjoaa myös paljon mahdollisuuksia muokata tekstinäkymää itselleen sopivaksi, sillä EPUB-tiedostojen fonttia, fontin kokoa, riviväliä ja paperin väriä on mahdollista muokata.

Opiskelijoilta kysyttiin, mitä e-kirjan lukuohjelmia he tunnistivat ja mitä he käyttivät. E-kirjan ja äänikirjan ominaisuudet yhdistäviä lukuohjelmia oli käyttänyt vain noin 15 % opiskelijoista.

Tietoa apuvälineistä ja saavutettavia aineistoja

Opinnäytetyön suuntaa-antavat tulokset osoittivat, että erilaisille lukemisen apuvälineille on tarvetta ja siksi on tärkeää, että korkeakouluopiskelijat ovat tietoisia siitä, millaisia apuvälineitä he voisivat käyttää. Opinnäytetyön tulosten mukaan tällä hetkellä lukemisen apuvälineitä käytetään jossain määrin. Luettavan muuttaminen kuunneltavaan muotoon (äänikirjat sekä teksti puheeksi -syntetisaattorit) oli tunnetuin ja eniten käytetty apuväline. Jotkin opiskelijat käyttävät tekoälyn tekemiä tiivistelmiä auttamaan luettavan sisällön ymmärtämisessä.

Tietoa Saavutettavuuskirjasto Celian asiakkuudesta kannattaa levittää esimerkiksi ryhmänohjaustunneilla ja opiskelijoiden henkilökohtaisissa opotapaamisissa. Koska opiskelijat lukevat suurimman osan opiskeluun liittyvistä teksteistä verkkoympäristöissä, on tärkeää, että oppimateriaaleissa noudatetaan digitaalisen saavutettavuuden ohjeistuksia. Helppokäyttöisyyden ja sisällön ymmärrettävyyden lisäämisestä hyötyvät kaikki.

Koko opinnäytetyö luettavissa Theseuksessa:
Eskola, L. (2025). Ammattikorkeakouluopiskelijoiden lukemisen apuvälineiden käyttö. [AMK-opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. Theseus. https://www.theseus.fi/handle/10024/879826**Laura Eskola**
Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelman opiskelija
SEAMK

Sari Mäkinen-Laitila
Lehtori ja opinto-ohjaaja, Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma
Opinnäytetyön ohjaaja
SEAMK

Lähteet

Kivijärvi, V. (2023). Opettajien ja oppilaiden kokemuksia lukemisen apuvälineistä: Saavutettavuuskirjasto Celian selvitys 2023. Saavutettavuuskirjasto Celia. https://www.celia.fi/wp-content/uploads/2023/11/Celia-Opettajien-ja-oppilaiden-kokemuksia-lukemisen-apuvalineista.pdf

Orme, R. & Kerscher, G. (2019). *Konferenssiesitys 21.11.2019, Accessible media, web and technology conference: Introducing Thorium, a new free desktop EPUB reader for Windows and Mac.* https://accessinghigherground.org/introducing-thorium-a-new-free-desktop-epub-reader-for-windows-and-mac/

Saavutettavuuskirjasto Celia. (i.a-a). DaisyTrio-kirjat. https://www.celia.fi/kirjat-ja-aineistot/daisytrio-kirjat/

Saavutettavuuskirjasto Celia. (i.a-b). Tietoa Celiasta. https://www.celia.fi/tietoa-celiasta/